URGANCH DAVLAT TIBBIYOT INSTITUTI
ZAMONAVIY TIBBIYOT VA INNOVATSIYALAR
1 - JILD, 1/1 – SON, 2026 MAXSUS SON: KONFERENSIYA
MATERIALLARI. 14.00.00 - TIBBIYOT FANLARI

ATEROSKLEROZ RIVOJLANISHINING MOLEKULYAR MEXA-NIZMLARINI ANIQLASHDA ZAMONAVIY IMMUNOGISTOKIMYO-VIY USULLAR

Avezov A.U., Nishanov D.A., O‘runbayeva N.A., Aytimova G.Yu., Matrasulov R.S

Urganch Davlat tibbiyot instituti
Respublika patologik anatomiya markazi
Alfraganus universiteti

Mavzuning dolzarbligi. Multifokal ateroskleroz butun dunyoda nogironlik va o‘limning yetakchi sabablaridan biri hisoblanadi. Epidemiologik tadqiqotlar ma’lumotlariga ko‘ra, yurak-qon tomir tizimi kasalliklari umumiy o‘lim strukturasida 55-60% gacha tashkil qiladi, bunda tomirlarning aterosklerotik zararlanishi 85-90% dan ortiq yurak ishemik kasalligi va 70-75% gacha ishemik insultlar asosida yotadi. Aniqlanishicha, multifokal ateroskleroz belgilari klinik namoyon bo‘lgan yurak ishemik kasalligi bo‘lgan bemorlarning 45-65 %da va serebrovaskulyar patologiyasi bo‘lgan bemorlarning 30-50 %ida aniqlanadi.

Orolbo‘yi mintaqasi sharoitida ateroskleroz muammosi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Orol dengizining qurishi bilan bog‘liq ekologik noqulay omillar aholi salomatligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Olib borilgan mintaqaviy tadqiqotlar ma’lumotlariga ko‘ra, bu yerda yurak-qon tomir kasalliklari darajasi nisbatan sog‘lom hududlarga nisbatan 15-25% ga yuqori bo‘lib, xavf omillarining tarqalishi, jumladan, arterial gipertenziya, dislipidemiya, surunkali yallig‘lanish jarayonlari katta yoshdagi aholi orasida 65-80% ga yetadi. Tuzlar, og‘ir metallar va pestitsidlar aerozollarining ta’siri aterogenezni tezlashtirib, qon tomir devoridagi erta morfologik o‘zgarishlar chastotasini 20-30% ga oshiradi**.**

Shunday qilib, multifokal aterosklerozning yuqori darajada tarqalishi, uning o‘lim strukturasiga sezilarli hissa qo‘shishi (60% gacha), asoratlar xavfining 2-3 baravar oshishi, shuningdek, Orolbo‘yi mintaqasining noqulay ekologik omillari ta’siri ushbu kasallikning patomorfologik va immun-gistokimyoviy mezonlarini chuqur o‘rganishni taqozo etadi. Bu esa mazkur tadqiqotning yuqori ilmiy va amaliy ahamiyatini belgilaydi.

Tadqiqotning obyekti sifatida Orolbo‘yi mintaqasida yashovchi, klinik va instrumental tasdiqlangan multifokal ateroskleroz bilan og‘rigan 75 nafar bemor olingan. Tekshirilganlarning gender taqsimoti: erkaklar -42(56,0%), ayollar -

33(44,0%) nafarni tashkil qildi. Bemorlarning yoshi 45 yoshdan 85 yoshgacha bo‘lib, o‘rtacha yosh 61±13,4 yoshni tashkil etdi.

Bemorlarning yosh toifalari bo‘yicha taqsimlanishi: 45-59 yosh (o‘rtacha yosh)da - 24(32,0%) nafarni; 60-74 yosh(keksa yosh)da -36(48,0%)nafar; 75-yosh (qarilik davri)da -15(20,0%)nafar bemor tashkil qildi.

Tadqiqot materiallari va usullari**.** Tadqiqot patologoanatomik va klinik bo‘limlar bazasida morfologik, immunogistokimyoviy, ultrastrukturaviy va analitik usullardan foydalangan holda amalga oshirildi.

Immunogistokimyoviy usullar: Immunogistokimyoviy tekshiruv avtomatik bo‘yash tizimidan foydalangan holda amalga oshirildi. Markerlar paneli qo‘llanildi: VEGFR, CD31 - angiogenez va endotelial faollikni baholash uchun; Ki-67 - hujayralarning proliferativ faolligini aniqlash uchun; Bcl-2 - antiapoptotik faollikni tahlil qilish uchun. Ekspressiyani baholash musbat bo‘yalgan hujayralar %ni va bo‘yalish intensivligini aniqlash bilan yarim miqdoriy usul bilan amalga oshirildi. Natijalar ballarda (0-3) va ekspressiya indekslarida (%) ifodalandi.

Immunogistokimyoviy tekshiruv angiogenez, proliferatsiya va apoptoz markerlari ekspressiyasining oshishini ko‘rsatdi: VEGFR ning yuqori ekspres-siyasi 102 (68,0%) bemorda, CD31 - mikrotomirlar zichligining oshishi bilan 107 (71,3%) holatda, Ki-67 proliferatsiya indeksi 18,6% ni tashkil etdi, 64 (42,7%) kuzatuvlarda yuqori qiymatlar, Bcl-2 ekspressiyasi 89 (59,3%) bemorda oshdi. VEGFR va CD31 (r=0,62), shuningdek Ki-67 va Bcl-2 (r=0,58) ($p<0,05$) o‘rtasida ishonchli korrelyatsion aloqalar aniqlandi.

Tadqiqot xulosasi: O‘tkazilgan tadqiqot Orolbo‘yi mintaqasi sharoitida multifokal ateroskleroz qon tomir havzalarining qo‘shma zararlanishining yuqori tarqalishi (74,7%), fibroateromatoz (62,0%) va asoratlangan pilakchalarning ustunligi (27,3%), yaqqol yallig‘lanish faolligi (79,3%) va gemodinamik ahamiyatga ega stenozlarning sezilarli chastotasi (58,7%) bilan tavsiflanishini aniqlashga imkon berdi.

Shunday qilib, tadqiqot natijalari multifokal ateroskleroz patogenezi haqidagi tasavvurlarni chuqurlashtiradi va qon tomir asoratlarini tashxislash, prognozlash va oldini olishni takomillashtirish uchun muhim ahamiyatga ega.